

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1887

Vragen van de leden **Hijink** en **Van Gerven** (beiden SP) aan de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over *het bericht «Gemeentegrens wordt gesloten voor ongewenste zorgvragers»* (ingezonden 7 januari 2021).

Antwoord van Staatssecretaris **Blokhuis** (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) (ontvangen 3 maart 2021).

Vraag 1

Wat is uw reactie op het onderzoek dat gemeenten zorgvragers naar elkaar toeschuiven en 40% van de gemeenten strenger is in het toekennen van zorg aan burgers van buiten haar gemeente?¹ Klopt dit percentage volgens u?

Antwoord 1

Uit eerdere onderzoeken rond de landelijke toegankelijkheid van de maatschappelijke opvang bleek dat er indicaties zijn voor «afschuifgedrag», maar dat er geen data is om dit te onderbouwen. Wettelijk is geregeld dat de gemeente waar de cliënt zich meldt, verantwoordelijk is voor de verstrekking van opvang en beschermd wonen. Er vindt echter ook altijd een onderzoek plaats naar wat de beste plek voor de cliënt is om te kunnen herstellen, gelet op onder meer zijn/haar sociale netwerk. Dat leidt in een aantal gevallen tot discussies tussen gemeenten over wat voor een bepaalde cliënt de beste plek is. Omdat een financieel belang meespeelt (welke gemeente gaat betalen?) is er een potentiële prikkel voor afschuifgedrag.

Bij de Jeugdwet is vanaf het begin in 2015 bekend dat er problemen zijn met de definitie van het huidige woonplaatsbeginsel. In de huidige definitie van het woonplaatsbeginsel wordt de financieel verantwoordelijke gemeente bepaald aan de hand van de woonplaats van de ouder/voogd met gezag. In het geval van voogdijkinderen en jeugdigen met verlengde jeugdhulp (18+) is de financieel verantwoordelijke gemeente echter de gemeente van werkelijk verblijf. Gemeenten waar relatief veel voogdijinstellingen staan, zijn zodoende financieel verantwoordelijk voor jeugdigen die oorspronkelijk uit andere gemeenten komen².

¹ <https://www.platform-investico.nl/artikel/gemeentegrens-gesloten-voor-zorgvragers/>

² Deze gemeenten kunnen hiervoor worden gecompenseerd middels de compensatieregeling voogdij/18+.

Het onderzoek van Investico en EenVandaag is eind 2020 gehouden onder de 355 gemeenten die Nederland toen kende. De enquête werd ingevuld door 151 respondenten. Van de 151 gemeenten heeft 40% aangegeven door financiële krapte gedwongen te zijn om strenger te zijn in het toekennen van zorg voor personen van buiten haar gemeente. Het Ministerie van VWS heeft geen inzicht of de 151 respondenten een juiste afspiegeling vormen van heel Nederland, en dat daarmee de conclusie kan worden getrokken dat 40% van de Nederlandse gemeenten strenger is in het toekennen van zorg aan burgers van buiten haar gemeente. Feit is wel dat ten minste 60 gemeenten hebben aangegeven zich door de financiële krapte die zij ervaren, gedwongen te voelen om strenger te zijn in het toekennen van zorg aan burgers van buiten haar gemeente.

Vraag 2

Wat is uw reactie op de conclusie dat 9 op de 10 gemeenten momenteel te weinig geld hebben voor het verlenen van jeugdzorg, opvang en bijstand?

Antwoord 2

De zorg over de financiële situatie van gemeenten wordt herkend. Hierover is de Tweede Kamer geïnformeerd.³ De afgelopen periode heeft het kabinet zich ingespannen om gemeenten financieel te ondersteunen bij de uitvoering van hun taken. Dit heeft geleid tot het volgende:

Met betrekking tot de financiële impact van de coronacrisis heeft het kabinet compensatiemaatregelen getroffen voor de extra kosten en gederfde inkomsten. Er zijn extra middelen vrijgemaakt voor gemeenten met betrekking tot bijstand, re-integratie van bijstandsgerechtigden, bijzondere bijstand en schuldhulpverlening.⁴

Er zijn extra middelen beschikbaar gekomen voor Veilig Thuis, Vrouwenopvang en Dak- en Thuislozen.

Voor 2022 is er een extra bedrag van € 300 miljoen toegevoegd aan het jeugdhulpbudget om de transitie- en transformatiedoelen van de decentralisatie te realiseren. Voor de periode 2019–2021 was hiervoor reeds € 1 miljard extra beschikbaar gesteld.⁵

Vanwege de toegenomen financiële druk bij gemeenten is besloten het accres te bevriezen voor 2020 en 2021⁶ en is de oploop in de opschalingskorting voor gemeenten in de jaren 2020 en 2021 incidenteel geschrapt.

Op het gebied van Jeugdzorg wordt op dit moment met de VNG gesproken over de opvolging van de uitkomsten van het onderzoek naar de gemeentelijke uitgaven in de jeugdzorg. Daarbij is de stuurgroep maatregelen financiële beheersbaarheid Jeugdwet aan de slag gegaan met het uitwerken van maatregelen (binnen en buiten de Jeugdwet). Besluitvorming over een structurele oplossing in termen van aanpassing in het stelsel vanaf 2022 en benodigd budget zal aan een volgend kabinet zijn. Hierover is uw Kamer op 18 december geïnformeerd.⁷

Het kabinet spreekt in februari en maart 2021 op bestuurlijk niveau met gemeenten over de mogelijkheden om de financiële tekorten bij gemeenten in de verschillende domeinen terug te dringen.

Vraag 3

Wat vindt u ervan dat dit de gevolgen zijn van de decentralisatie van 2015?

Antwoord 3

Voor de jeugdzorg laten de uitkomsten van het AEF-onderzoek zien dat gemeenten in een paar jaar tijd na de decentralisatie fors meer zijn gaan uitgeven aan jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. De uitkomsten van het onderzoek worden bestuurlijk gewogen in het licht van de door betrokken partijen verrichte inspanningen en afgesproken bestuurlijke maatregelen. Bij de bestuurlijke wegging zullen de maatregelen uit de stuurgroep maatregelen financiële beheersbaarheid Jeugdwet betrokken

³ Kamerstuk 35 420, nr. 207

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/11/30/voortgang-uitwerking-aanvullend-sociaal-pakket>

⁵ Septembercirculaire gemeentefonds 2020 | Circulaire | Rijksoverheid.nl

⁶ Kamerstuk 35 420, nr. 43

⁷ Kamerstuk 31 839, nr. 760

worden. De bestuurlijke weging moet op basis van onderzoek een antwoord geven op de vraag hoe de omvang van het tekort via een combinatie van middelen en maatregelen het hoofd kan worden geboden.

Voor de maatschappelijke opvang en beschermd wonen speelt dat het aantal daklozen afgelopen jaren sterk is toegenomen en dat de woningmarkt steeds sterker is verkrapt, hetgeen van invloed is op de instroom bij de opvang maar ook problemen oplevert voor de uitstroom uit de opvang en beschermd wonen. Dat zijn maatschappelijke ontwikkelingen die niet eenzijdig zijn terug te voeren op de decentralisaties. Voor de wijze waarop deze problemen aangepakt worden verwijst

ik naar de brede aanpak «Een (t)huis, een toekomst»(waarvoor voor de jaren 2020 en 2021 een financiële impuls ter beschikking is gesteld van 200 miljoen euro) en naar het actieprogramma Dak- en Thuisloze jongeren⁸.

Gemeenten ontvangen van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 (levensonderhoud startende ondernemers) en voor de inzet van loonkostensubsidie. Het verdeelmodel waarmee de BUIG werkt, is veelal op basis van gegevens van twee jaar terug. Er zit dus enige vertraging in. Hier staat wel tegenover dat wanneer mensen weer uitstromen uit een instelling, ook dit met vertraging doorwerkt in de gemeentelijke bijdrage voor de BUIG.

Vraag 4

Deelt u de mening dat het onacceptabel is dat iedere gemeente nu uit subjectief belang zorgvragers naar elders stuurt zodat ze minder hoeven te betalen? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 4

Het is niet acceptabel dat een gemeente met als doel kosten te vermijden een zorgvrager naar een andere gemeente doorstuurt. De aanpassing van het woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet en bij beschermd wonen leidt tot een eerlijker verdeling van de financiële middelen over gemeenten en vermindert ongewenste financiële prikkels. Zie daartoe antwoord 7.

Vraag 5

Wat heeft u na de waarschuwing van het Centraal Planbureau dat er een perverse prikkel bestond voor gemeenten om zo weinig mogelijk zorgplekken te hebben, gedaan om dit probleem het hoofd te bieden?

Antwoord 5

Het CPB concludeert dat het risico op afwenteling kan worden beperkt door de gemeente waar een cliënt vandaan komt, mee te laten betalen. Deze optie strookt met het beoogde doel van de verdere decentralisatie, omdat herkomst- noch opvanggemeente een prikkel heeft om een cliënt onnodig lang in beschermd wonen te houden. Dat bevordert volgens het CPB de kritische afweging tussen intramuraal beschermd wonen en ambulante begeleiding. Rijk en gemeenten willen dit probleem oplossen door voor beschermd wonen het woonplaatsbeginsel in te voeren, waardoor de herkomstgemeente verantwoordelijk wordt voor beschermd wonen voor haar inwoners.

Vraag 6

Deelt u de mening dat dit onderzoek aantoont dat er meer centrale bekostiging nodig is? Waarom wel/niet?

Antwoord 6

Uitgangspunt van de huidige financiering van de Jeugdwet en Wet maatschappelijke ondersteuning is dat de jeugdzorg en beschermd wonen dichtbij de cliënten moeten worden georganiseerd en decentraal worden gefinancierd. Dit vanuit het idee dat daar ook het best zicht is op de problematiek en passende zorg, ondersteuning en oplossingen geboden kunnen worden. Het door Investico en EenVandaag geconstateerde afschuifgedrag toont in eerste instantie aan dat de ongewenste financiële prikkels die leiden tot dit

⁸ Kamerstuk 29 325, nr. 126

afschuifgedrag in de jeugdzorg en binnen beschermd wonen moeten worden aangepakt.

Dat laat onverlet dat gemeenten in de jaren na de decentralisatie fors meer zijn gaan uitgeven aan jeugdhulp, jeugdreclassering en jeugdhulp. Ter voorbereiding op de naderende kabinetsformatie gaat het kabinet met de VNG in gesprek over de uitkomsten van het AEF-onderzoek. In deze bestuurlijke weging worden de uitkomsten van het onderzoek gezamenlijk besproken en gewogen. Bij deze weging worden eveneens betrokken de door partijen verrichte inspanningen om een beter, effectiever en efficiënter jeugdhulpstel te bewerkstelligen en eerder afgesproken bestuurlijke maatregelen en de uitkomsten van andere onderzoeken betrokken. Besluitvorming over een structurele oplossing in termen van benodigd budget en aanpassing in het stelsel vanaf 2022 zal aan een volgend kabinet zijn.

Vraag 7

Hoe gaat u ervoor zorgen dat voorkomen wordt dat zorgvragers als postpakketjes worden verschoven naar een andere gemeente terwijl adequate hulp geboden is?

Antwoord 7

Begin 2020 is het wetsvoorstel tot wijziging van de definitie van het woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aangenomen. In de nieuwe definitie van het woonplaatsbeginsel wordt de financieel verantwoordelijke gemeente bepaald op basis van de woonplaats voorafgaande aan een zorgtraject met verblijf. Dit leidt tot een eerlijkere verdeling van de financiële lasten voor gemeenten en meer continuïteit van zorg, want dezelfde gemeente blijft gedurende het verblijf verantwoordelijk. Ook is er voor de gemeente een stimulans om te investeren in preventie en eigen regionale voorzieningen. De nieuwe definitie wordt 1 januari 2022 ingevoerd.

In het kader van de doordecentralisatie van beschermd wonen hebben Rijk en VNG zich uitgesproken voor het invoeren van het woonplaatsbeginsel voor beschermd wonen per 1 januari 2023⁹. Er zal daartoe een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer worden ingediend. Daarmee wordt geregeld dat de (laatst bekende) gemeente waar de cliënt woonachtig is, verantwoordelijk is voor de verstrekking van beschermd wonen, ongeacht of het beschermd wonen in de eigen woonplaats of elders plaatsvindt. Het nieuwe woonplaatsbeginsel in beschermd wonen zorgt ervoor dat de afweging wat de beste plek is voor het herstel van de cliënt niet meer wordt belast met de vraag wie er moet betalen.

Met het (her)definiëren van het woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet en bij beschermd wonen wordt gekomen tot een eerlijker financiële verdeling van middelen en worden ongewenste prikkels vermindert.

Bij de maatschappelijke opvang zijn maatregelen genomen om de landelijke toegankelijkheid te verbeteren.¹⁰ Op basis van de uitkomsten van de evaluatie van de doordecentralisatie van beschermd wonen (waaronder de invoering van het woonplaatsbeginsel) zal in 2025 worden bezien of ook bij de opvang doordecentralisatie wenselijk is.

⁹ Zie voortgangsrapportage MO/BW van 18 december jl., Kamerstuk 29 325, nr. 126.

¹⁰ Zie voortgangsrapportage MO/BW van 18 december jl., Kamerstuk 29 325, nr. 126.